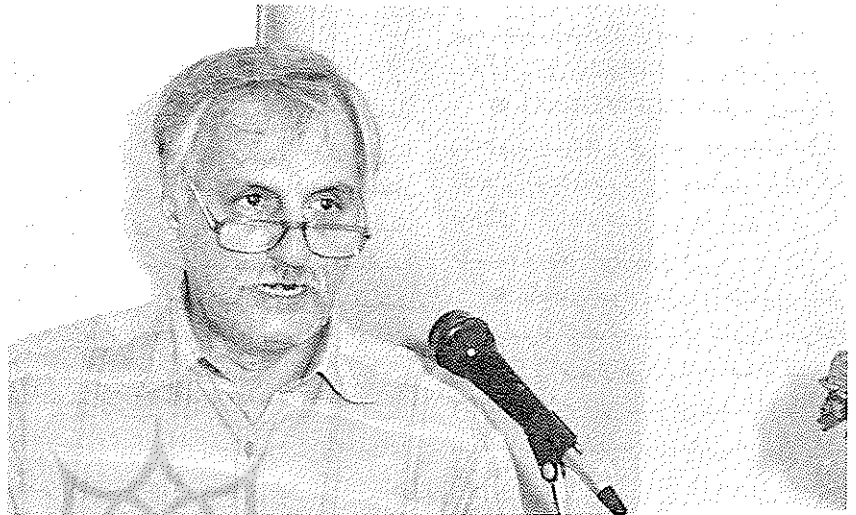

گزارش یک تحقیق بهره‌مندی روستاییان از مطبوعات

منوچهر محمدشمیرانی

حضور ی با رئیس خانوار تکمیل شده است. دکتر سام آرام در خصوص جامعه مورد مطالعه گفت: با توجه به هدف این تحقیق، که گسترش شناخت ما از وضعیت بهره‌مندی روستاییان ایران از رسانه‌های جمعی - به ویژه مطبوعات - تعیین شده است، برای یافتن یک نمونه مناسب از روستاهای توسعه یافته، نیمه توسعه یافته و توسعه نیافته با تنوع فرهنگی مناسب برای موضوع تحقیق، مناطق روستایی مختلف کشور مورد بررسی قرار گرفت و با نظر کارشناسان روستاشناس و رسانه‌شناس، سه منطقه روستایی زیر (در هر منطقه ۲۵ روستا و ۴۰۰ خانوار و در جمع ۷۵ روستا و ۱۲۰۰ خانوار) برای انجام این تحقیق انتخاب شدند. منطقه روستایی اطراف شهرستان الشتر در استان لرستان، منطقه روستایی اطراف شهرستان مینودشت در نزدیکی گنبدکاووس استان مازندران و منطقه روستایی پاک دشت (پلشت) در حومه شهرستان ورامین در استان تهران.

■ دکتر سام آرام: میانگین تعداد روزنامه‌های رسیده به روستاها ۱۰/۴ نسخه است که می‌توان گفت برای هر ۱۸۳ روستایی، یک نسخه روزنامه به ده وارد می‌شود.

حضور مطبوعات در نیمی از روستاها براساس پژوهش انجام شده توسط دکتر سام آرام، ۵۱ درصد پاسخگویان به پرسشنامه‌ها گفته‌اند که هیچ روزنامه‌ای به روستای آنها وارد نمی‌شود و ۴۹ درصد اعلام داشته‌اند دست‌کم یک روزنامه به روستای آنها وارد می‌شود.

در ۳۳ درصد روستاهایی که شاهد حضور مطبوعات هستند مجلات گوناگون از قبیل: جهاد و صالحین روستا و نشریات ورزشی و... به چشم می‌خورد.

به گفته وی، بسیاری از دانش‌آموزان دبیرستانی که برای تحصیل به مدارس شهر می‌روند به هنگام بازگشت، روزنامه خریداری می‌کنند. ۳۳ درصد رؤسای خانواده‌های روستایی نیز که هر روز به شهر می‌روند روزنامه می‌خرند و با خود، به روستا می‌برند. میانگین تعداد نسخه روزنامه‌های رسیده به روستاها ۱۰/۴ است که می‌توان گفت برای هر ۱۸۳ روستایی، یک نسخه روزنامه به ده می‌آید. گفتنی است این آمار، برای مجلات نیز تقریباً مشابه می‌باشد.

تاخیر در رسیدن مطبوعات به روستا در خصوص زمان ورود مطبوعات به روستاها، دکتر سام آرام گفت: ۸ درصد روستاها (منطقه ورامین) از همان روز انتشار، موفق به

ایران به عنوان پنجاه درصد از جمعیت ایران در سی سال گذشته، امکان دسترسی به برخی از رسانه‌های جمعی را یافته و ارتباط با دیگر بخش‌های جامعه را توسعه بخشیده است. در حال حاضر، با راه یافتن برق به بسیاری از روستاهای کشور، «رادیو» و «تلویزیون» حضور مناسبی دارند ولی به نظر می‌رسد «مطبوعات»، هنوز حضور فعالی در روستاها ندارند. چگونگی دسترسی روستاییان به مطبوعات را می‌توان مآله‌ای دانست که جواب به آن، در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است.

وی افزود: در این تحقیق، تمامی زمینه‌های موجود ارتباطات در روستاها - با تأکید بر مطبوعات - بررسی شده است و برای جمع‌آوری اطلاعات، از دو نوع پرسشنامه استفاده شده است؛ پرسشنامه کلی روستا، که به بررسی مسأله در سطح کلان در روستاهای مورد مطالعه می‌پردازد و از طریق مصاحبه حضوری با شورای ده تکمیل شده است و پرسشنامه خانوار روستایی، که مسأله را در سطح خرد «رئیس خانوار»، در روستاهای مورد مطالعه بررسی می‌کند و از طریق مصاحبه

خانوارهای روستایی که در مشاغل غیرکشاورزی فعالیت می‌کنند استفاده بیشتری از مطبوعات می‌برند. در ضمن، هرچه میزان ارتباط رئیس خانوار روستایی با شهر بیشتر باشد میزان استفاده آن خانوار، از رسانه‌های جمعی به ویژه مطبوعات بیشتر خواهد بود. این مطلب در گردهمایی «ارائه آخرین یافته‌های تحقیقات مطبوعاتی» که در مردادماه برگزار گردید اعلام شد.

در این گردهمایی که با حضور معاون مطبوعاتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، و تنی چند از استادان علوم ارتباطات، روزنامه‌نگاران، دانشجویان علوم ارتباطات و مسؤولان «مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها» در سالن اجتماعات این مرکز برگزار شد، دکتر عزت‌الله سام آرام مسؤول طرح تحقیقاتی «میزان بهره‌مندی روستاییان از مطبوعات» نتایج تحقیق خود را به اطلاع حاضران رساند و به پرسش‌های آنان در این زمینه پاسخ گفت.

دکتر سام آرام سپس طی سخنانی با تأکید براینکه میزان بهره‌مندی روستاییان از مطبوعات می‌تواند نشان‌دهنده گویا از توسعه‌یافتگی باشد، گفت: جامعه روستایی

دریافت روزنامه‌ها می‌شوند؛ ۲۹ درصد روستاها یک روز پس از انتشار، روزنامه به دستشان می‌رسد و در مابقی روستاها، مطبوعات با تأخیر زیاد می‌رسد.

وی اضافه کرد: ۲۱ درصد سرپرستان خانوارهای روستایی گفته‌اند گاهی روزنامه می‌خریم و ۱۶ درصد آنها همه روزه روزنامه می‌خرند. همچنین، در الشتر ۴۳ درصد، در مینودشت ۳۱ درصد و در ورآمین ۳۸ درصد سرپرستان خانوارها، پس از بازگشت از شهر، روزنامه خریداری کرده و به روستا می‌آورند. البته باید گفت میزان علاقمندی مردمان الشتر به مطبوعات و مخابرات، ناشی از اجرای طرحی پیرامون استفاده از رسانه‌ها در سال‌های پیش بوده است که زمینه مناسبی برای گرایش به استفاده از رسانه‌های جمعی به وجود آورده است.

براساس این تحقیق، ۴۷ درصد پاسخگویان به پرسشنامه‌ها در خصوص چگونگی مطالعه مطبوعات در خانوار گفته‌اند که هیچ‌کسی در منزل روزنامه نمی‌خواند؛ و از تعداد باقیمانده ۵۳ درصد اظهار داشته‌اند که روزنامه می‌خوانند و ۴۲ درصد گفته‌اند که مجله می‌خوانند.

موانع مطالعه مطبوعات در بین روستاییان

یکی از اهداف این پژوهش، شناسایی عوامل و موانع مطالعه مطبوعات در میان روستاییان بوده است که به گفته دکتر سام‌آرام ۵۳ درصد پاسخگویان عقیده دارند مطالب مطبوعات به درد روستاییان نمی‌خورد و ۴۶ درصد می‌گویند قیمت مطبوعات گران است. به عقیده وی، در سبد هزینه‌های خانوارهای روستایی، هنوز جایی برای خرید مطبوعات پیش‌بینی نشده است که بیسوادی نیز نقش مهمی دارد. البته، خرید مطبوعات توسط جوانان روستایی آغاز شده است.

راه‌های توسعه مطبوعات در روستاها

به گفته دکتر سام‌آرام، در پرسشنامه‌های این تحقیق، پیرامون راه‌های توسعه مطبوعات در روستاها از روستاییان نظرخواهی شده است که ۴۰ درصد روستاییان، ایجاد دکه فروش روزنامه در روستاها را عامل توسعه مطبوعات دانسته‌اند. ۱۹ درصد ارسال مطبوعات توسط پست و مابقی پاسخگویان، توزیع مطبوعات توسط ادارات و بسیج و معاذله‌های روستا را عامل مؤثری در توسعه و گسترش مطبوعات

در روستاها عنوان کرده‌اند. همچنین، پاسخگویان به پرسشنامه‌ها، تعداد ۲۵ نسخه روزنامه و ۱۷ نسخه مجله را به‌طور میانگین برای یک روستا مطلوب دانسته‌اند. لازم به ذکر است براساس این تحقیق، ۹ درصد بیسوادان روستایی، روزنامه می‌خرند و از دیگران می‌خواهند که برایشان بخوانند.

قیمت مناسب مطبوعات در روستاها

از آنجا که قیمت مطبوعات در روستاها، بسیار گرانتر از قیمت اصلی روزنامه و حتی تا چند برابر آن می‌باشد روستاییان، خواستار ایجاد و برقراری شیوه‌ای هستند تا بتوانند مطبوعات را به قیمت اصلی و مناسب خریداری نمایند. روستاییان، متوسط قیمت مناسب یک روزنامه را ۱۰۴ ریال اعلام کرده‌اند.

به گفته دکتر سام‌آرام، روستاییان فصل زمستان را مناسب‌ترین فصل برای مطالعه مطبوعات دانسته‌اند. براساس این تحقیق، در زمستان ۹۵ درصد و در تابستان ۴۱ درصد روستاییان، علاقمند به مطالعه مطبوعات هستند. در ضمن، روستاییانی که مشاغلی غیر از کشاورزی دارند علاقمندی بیشتری به مطالعه مطبوعات نشان می‌دهند.

در این ارتباط، ۸۰ درصد خانوارهای روستایی آمادگی خود را برای خرید مطبوعات اعلام کرده‌اند و در خصوص دلایل عدم خرید مطبوعات، عامل «بیسوادگی» توسط ۶۴ درصد از روستاییان اعلام شده است که در صورت کاهش میزان بیسوادگی در روستاها، انتظار می‌رود این رقم کاهش یابد.

این تحقیق نشان می‌دهد ۶۴ درصد کشاورزان و ۷۲ درصد غیرکشاورزان، آمادگی پرداخت پول برای خرید مطبوعات را دارند. به‌طور کلی، روستاییانی که به شهر رفت‌وآمد می‌کنند آمادگی بیشتری برای خریداری مطبوعات دارند.

مطالب مورد علاقه روستاییان

به گفته دکتر سام‌آرام، روستاییان به دنبال مسابقه و جدول و مطالب مربوط به زندگی شهری نیستند و علاقمندی بیشتری به مطالب مربوط به کشاورزی، باغداری، بهداشت و سلامت و زندگی ائمه اطهار (ع) دارند. به عقیده وی، یکی از دلایل عدم گسترش فرهنگ مکتوب، گسترش مخابرات در

روستاهاست که روستاییان به جای اجبار برای یادگیری سواد به منظور نوشتن نامه، از طریق تلفن، نیاز ارتباطی خود را به راحتی برطرف می‌نمایند.

پیشنهادها

در پایان اعلام نتایج تحقیق «میزان بهره‌مندی روستاییان از مطبوعات» توسط دکتر سام‌آرام، وی پیشنهادهای زیر را عنوان نمود:

● با استفاده از جوانان باسواد روستایی، به‌طور آزمایشی در چند روستای بزرگ، دکه‌های روزنامه‌فروشی با حمایت ادارات کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان‌ها و یا یک مؤسسه مستقل ایجاد شود؛

● نهادهای سوادآموزی با تلاش بیشتر، برای باسواد کردن روستاییان به‌ویژه جوانان روستایی - اعم از مرد یا زن اقدام کنند تا زمینه‌های لازم برای گسترش فرهنگ استفاده از مطبوعات در جامعه روستایی ایران فراهم شود.

● به روزنامه‌هایی که در شهرستان‌های کوچک نمایندگی دارند توصیه می‌شود که چند صفحه از روزنامه را ویژه روستاییان، با مطالبی که مناسب روستاییان باشد تهیه کنند.

● با توجه به اینکه بیشتر روزنامه‌های کشور در تهران منتشر می‌شوند و بیشتر نسخه‌های آنها در تهران توزیع می‌شود، پیشنهاد می‌شود حتی‌الامکان روزنامه‌های استان‌ها و شهرستان‌ها مورد حمایت بیشتر قرار گیرند.

● با روش‌های تبلیغی و تشویقی، ترتیبی داده شود تا روزنامه‌نگاران جوان و فارغ‌التحصیلان روزنامه‌نگاری، به انتشار روزنامه در روستاها علاقمند شوند تا مطبوعات از انحصار شهر بیرون بیاید و فرصت انتشار روزنامه برای جوانان روستایی نیز فراهم شود.

● همچنانکه در برخی از محله‌های تهران، نشریه‌ای خاص آن محله منتشر می‌شود با توجه به رشد باسوادی در روستاهای کشور، در هر شهرستان می‌توان یک روستای بزرگ یا چند روستای مجاور هم را تشویق کرد تا برای منطقه روستایی خود، نشریه‌ای منتشر نمایند.

● پیشنهاد می‌شود به مدت دست‌کم ۵ سال تأثیر مطبوعات روستایی (یا مطبوعات موجود کشور) را در توسعه روستاها مورد بررسی قرار دهند. □